

JÓZEF M. FISZER

Instytut Studiów Politycznych PAN
ORCID: 0000-000-3-2461-4341

DOI : 10.14746/rie.2022.16.5

Geneza Trójkąta Weimarskiego i jego rola w integracji Europy po zakończeniu zimnej wojny

Wprowadzenie

Nie ulega bowiem wątpliwości, że na naszych oczach dokonują się radykalne zmiany w Europie, na świecie i w Polsce, porównywalne do zmian, które miały miejsce w 1989 roku. Doszło wówczas do procesu, który przeszedł do historii pod nazwą „jesień ludów 1989”. Proces ten został zainaugurowany w Polsce obradami przy tzw. okrągłym stole oraz wyborami do Sejmu i Senatu w 1989 roku. Doprowadził do transformacji ustrojowej w Polsce oraz zlikwidowania komunizmu w państwach Europy Środkowo-Wschodniej, zjednoczenia Niemiec i upadku Związku Sowieckiego w 1991 roku (Fischer, 2019, s. 139–163; Fischer, 2021, s. 19–41). Dzięki temu uległ erozji istniejący wówczas bipolarny porządek międzynarodowy zwany jałtańsko-poczdamskim, zakończyła się zimna wojna i rozpoczął się proces budowy nowego, demokratycznego ładu globalnego. W procesie tym aktywnie uczestniczyła Polska, która wreszcie mogła prowadzić suwerenną politykę zagraniczną, zgodną z polską racją stanu. Istotnym elementem tej polityki, *de facto* narzędziem służącym do realizacji jej zadań i celów był utworzony w dniach 28–29 sierpnia 1991 roku Trójkąt Weimarski. Jego głównym celem było wyrównywanie różnic (likwidowanie asymetrii) między postkomunistycznymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej i krajami Europy Zachodniej oraz przyspieszenie integracji europejskiej (Fischer, Czasak, 2019; Koszel, 2006; Standke, 2009). Były minister spraw zagranicznych Polski Radosław Sikorski w książce pt. *Polska może być lepsza*, opublikowanej w 2018 roku tak pisze o genezie i celach Trójkąta Weimarskiego: „Powstał on w 1991 roku jako formuła wspierająca nasze przystąpienie do Unii Europejskiej, gdy Polska była postkomunistycznym bankrutem, ale i inspiracją” (Sikorski, 2018, s. 177–178).

Na temat utworzonego trzydzieści lat temu w sierpniu 1991 roku Trójkąta Weimarskiego w literaturze przedmiotu w Polsce, Niemczech i Francji krążą sprzeczne oceny i opinie. Z jednej strony podkreśla się jego duże znaczenie w procesie akcesji Polski do struktur euroatlantyckich, tj. do NATO 12 marca 1999 roku i Unii Europejskiej (UE) w dniu 1 maja 2004 roku, dzięki czemu postkomunistyczna Polska umocniła swoje bezpieczeństwo i pozycję na arenie międzynarodowej, a z drugiej strony deprecjonuje się jego rolę w reorientacji polskiej polityki zagranicznej po 1989 roku i podkreśla, że racja stanu Polski została wówczas podporządkowana interesom narodowym Niemiec i Francji. Zarówno w Polsce, jak i w Niemczech czy Francji Trójkąt Weimarski często był i jest nadal traktowany instrumentalnie, zwłaszcza przez polityków, którzy wyko-

rzystują go do bieżącej polityki międzynarodowej i w sporach bilateralnych (Fiszer, 2021a, s. 19–50).

Tymczasem zaś, jak pokazują to najnowsze badania sondażowe, współpraca państw w ramach Trójkąta Weimarskiego jest oceniana jako bardzo albo dość ważna przez zdecydowaną większość ankietowanych w Niemczech i w Polsce oraz przez prawie połowę francuskich respondentów. Z drugiej strony, tylko nieznaczna mniejszość uważa, że taka współpraca nie ma żadnego znaczenia dla integracji Europy. Co istotne, we wszystkich tych trzech krajach badani, którzy wykazują duże zainteresowanie polityką międzynarodową i europejską są znacznie bardziej przekonani o dużym znaczeniu współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego. I tak, wśród respondentów interesujących się polityką i sprawami międzynarodowymi, 27% Francuzów, 32% Niemców i 45% Polaków uważa, że współpraca w ramach Trójkąta Weimarskiego jest bardzo ważna. Natomiast odsetek osób, które uważają ją za ważną wynosi odpowiednio 79% dla Polski, 78% dla Niemiec i 69% dla Francji. Postrzeganie znaczenia współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego zależy również od sympatii politycznych badanych. Na przykład zwolennicy rządzącej w Polsce partii Prawo i Sprawiedliwość (PiS) rzadziej uważają, że współpraca ta jest bardzo ważna, w porównaniu do zwolenników opozycyjnej Platformy Obywatelskiej. Jednocześnie zdecydowana większość zwolenników PiS twierdzi, że współpraca ta jest bardzo albo dość ważna, natomiast zwolennicy partii opozycyjnych w większości podkreślają, że współpraca ta jest bardzo ważna. W Niemczech poparcie dla współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego jest wysokie wśród zwolenników wszystkich partii politycznych, z jednym wszak wyjątkiem, a mianowicie wyborcami Alternatywy dla Niemiec (AfD), którzy są wyraźnie mniej entuzjastycznie nastawieni niż inni wyborcy: jedna trzecia z nich uważa, że taka współpraca nie jest ważna. We Francji zwolennicy *La République en Marche* są najbardziej entuzjastyczni, natomiast wyborcy Zjednoczenia Narodowego i Partii Komunistycznej – najbardziej sceptyczni (Kucharczyk, 2021, s. 30).

Przedmiotem tego opracowania i zarazem jego celem, jest ukazanie oraz analiza zadań i roli Trójkąta Weimarskiego w procesach poszerzania i pogłębiania Unii Europejskiej (UE). Procesami tymi objęta została również Polska, która po długich staraniach i przygotowaniach w dniu 1 maja 2004 roku została przyjęta do Unii Europejskiej. Natomiast tezą główną jest konstatacja, że bez Trójkąta Weimarskiego integracja Europy oraz towarzyszące jej procesy poszerzania i pogłębiania Unii Europejskiej w latach 1991–2021, a szczególnie w latach 1991–2016, nie byłyby tak dynamiczne i efektywne, jak miało to wówczas miejsce, a polska droga do struktur euroatlantyckich byłaby znacznie trudniejsza. Wyjaśnię tu, dlaczego przyjęciem cezury 1991–2016, otóż dlatego, że w tym czasie Trójkąt Weimarski aktywnie funkcjonował i w dużym stopniu przyczynił się do poszerzenia i pogłębiania Unii Europejskiej. Natomiast po wyborach parlamentarnych w 2015 roku w Polsce, w wyniku których władzę przejęła partia Prawo i Sprawiedliwość, działalność Trójkąta Weimarskiego *de facto* zamarła. Różne były tego stanu rzeczy przyczyny, przede wszystkim wzrost napięcia i konflikty w relacjach między Polską, Francją i Niemcami. Wygrane przez PiS wybory utorowały bowiem drogę do diametralnej zmiany w polskiej polityce zagranicznej. Rządy Platformy Obywatelskiej (PO)

oparte były na stabilnym budowaniu pozycji Polski na świecie i w Europie, co często wymagało kosztownych kompromisów. Natomiast rząd PiS w duchu przyjętej polityki „wstawania z kolan” uzależnił działania na arenie międzynarodowej od polityki wewnętrznej, podporządkowanej wzmocnieniu pozycji tej partii w sondażach. Przed 2016 rokiem wskazywano Polskę jako wzór politycznej i gospodarczej transformacji. Strategia współpracy podjęta przez ówczesny rząd w Warszawie opierała się na poprawie stosunków z najważniejszymi państwami UE i aspiracjach do zasiadania przy głównym stole negocjacyjnym. Dobra opinia o Polsce w UE umożliwiła realizację inicjatywy Partnerstwa Wschodniego, a wpływy Warszawy w Brukseli służyły także aktywnej współpracy państw w ramach Trójkąta Weimarskiego na rzecz poszerzania i pogłębiania Unii Europejskiej. Spory i konflikty z UE zaczęły się niemal od razu po dojściu Prawa i Sprawiedliwości do władzy i doprowadziły do utraty wiarygodności Polski w Europie. Nieskuteczna polityka europejska, spowodowana brakiem koordynacji w obozie rządzącym, nałożyła się na kryzys wokół zmian w sądownictwie i nierozsądne dobieranie partnerów w UE. W 2016 roku minister spraw zagranicznych Witold Waszczykowski stwierdził, że formuła Trójkąta Weimarskiego wyczerpała się i ogłosił chęć nawiązania strategicznego partnerstwa z Wielką Brytanią, ale pół roku później doszło do referendum brexitowego. Jednocześnie Polska weszła w spór z dwoma dotychczas kluczowymi partnerami: Niemcami i Francją. Przyczyną była głównie budowa gazociągu Nord Stream 2 i zerwanie negocjacji z Francją w sprawie zakupu śmigłowców wielozadaniowych od Airbusa. W efekcie tego działalność Trójkąta Weimarskiego zamarła, a Polska aż do wybuchu wojny w Ukrainie znajdowała się w nieciekawym położeniu, będąc skłócona z UE (Dutczak, 2022, s. 11).

Współpraca w ramach Trójkąta Weimarskiego wznowiona została dopiero na przełomie 2021/2022 roku w związku z jego jubileuszem 30-lecia i zbrodniczą, niczym nieuzasadnioną agresją Rosji na suwerenną Ukrainę. Kolejne działania zbrojne Federacji Rosyjskiej, podejmowane od 24 lutego 2022 roku przeciwko Ukrainie stanowią naruszenie podstawowych zasad prawa międzynarodowego, zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych i wiążących również na podstawie międzynarodowego prawa zwyczajowego. Podważają samą istotę porządku prawnego, regulującego stosunki we współczesnej społeczności międzynarodowej. Wybuch wojny w Ukrainie diametralnie zmienił też pozycję Polski na arenie międzynarodowej oraz stosunek do niej Francji i Niemiec. Zachód dostrzegł bowiem, że płynące z Warszawy wcześniejsze ostrzeżenia dotyczące Rosji nie były tylko efektem bolesnej zdrady z przeszłości, ale kalkulacjami opartymi na polityce realnej. Francja i Niemcy przez długi czas nie dostrzegały zagrożeń płynących z bliskiej współpracy z Władimirem Putinem, oceniając ją przez pryzmat własnych interesów, zwłaszcza handlowych. Dlatego też agresja Rosji na Ukrainę zastała ich kompletnie zaskoczonych i nieprzygotowanych. Natomiast dla Polski otworzyła się szansa, aby przekuć obecną poprawę wizerunku w trwałe wzmocnienie swojej pozycji na arenie międzynarodowej, w tym w UE i Trójkącie Weimarskim. Dzięki temu Polska przyczyniła się do reaktywowania jego działalności na rzecz poszerzania i pogłębiania Unii Europejskiej. Między innymi odegrała dużą rolę w przyznaniu Ukrainie statusu kandydata do UE i może odegrać istotną rolę w procesie jej akcesji do Unii Europejskiej.

1. Geneza Trójkąta Weimarskiego – specyficznego podmiotu współczesnych stosunków międzynarodowych oraz jego cele i zadania

Wraz z upadkiem komunizmu w państwach Europy Środkowo-Wschodniej i zakończeniem zimnej wojny na świecie w stosunkach międzynarodowych odrodziła się idea integracji regionalnej, na fali której doszło m.in. do utworzenia Trójkąta Weimarskiego (Staćzyk, 1999, s. 94; Czachór, 1998, s. 249–255; Fiszer, Chojan, Olszewski, 2019). Powstał on w trudnym momencie dla Polski i Europy, a zwłaszcza dla Europy Środkowo-Wschodniej, tj. po zjednoczeniu Niemiec w dniu 3 października 1990 roku, ale przed rozpadem Związku Radzieckiego, który miał negatywny stosunek do transformacji ustrojowej byłych sojuszników i ich euroatlantyckich aspiracji. W Związku Radzieckim/Federacji Rosyjskiej dominowała tendencja do pomijania lub lekceważenia interesów i pozycji Polski w Europie (Przybyła, 2013, s. 67–89; Jakimowicz, 2000; Kozhemiakin, Kanet, 1997, s. 35–36). Jednocześnie Zachód na czele ze Stanami Zjednoczonymi postawił Polsce wiele trudnych warunków, od spełnienia których uzależnił jej członkostwo w strukturach euroatlantyckich (Hyde-Price, 2002; Fiszer, 2016, s. 264–289). Dlatego też w początkowym okresie starań Polski o członkostwo w NATO i Wspólnotach Europejskich/Unii Europejskiej szczególną rolę odegrał właśnie Trójkąt Weimarski¹. Teżą główną jest tutaj konstatacja, że bez Trójkąta Weimarskiego integracja Europy po zakończeniu zimnej wojny, a szczególnie w latach 1991–2009 nie byłaby tak dynamiczna i efektywna jak to wówczas miało miejsce, a droga Polski do struktur euroatlantyckich byłaby znacznie trudniejsza (Koszel, 2002, s. 121–147; Zaborowski, 2002; Raś, 2005).

Jak już wspominałem, Trójkąt Weimarski został powołany do życia w 1991 roku, a na jego genezę miało wpływ wiele przesłanek. Ogólnie rzecz biorąc, można podzielić je na przyczyny obiektywne i subiektywne, międzynarodowe i wewnętrzne, determinowane ówczesną sytuacją międzynarodową Niemiec, Francji i Polski. *De facto*, wszystkie te państwa miały swoje powody, aby powołać do życia Trójkąt Weimarski. Niemcy po zjednoczeniu, którego obawiała się Polska i Francja, chciały pokazać, że nie zagrażają swoim najbliższym sąsiadom i w ogóle Europie, że zależy im na kontynuowaniu współpracy bilateralnej i multilateralnej na rzecz integracji i bezpieczeństwa naszego kontynentu. Natomiast Francja upatrywała w Trójkącie Weimarskim możliwość kontroli polityki wewnętrznej i zagranicznej zjednoczonych Niemiec i szansę na wzmocnienie swojej mocarstwowej roli w Europie, która zmalała wraz ze zjednoczeniem Niemiec i zakończeniem zimnej wojny (Bozo, 2009, s. 926–928; Ma-

¹ Na temat genezy i działalności Trójkąta Weimarskiego powstała już bogata literatura, ale większość z owych publikacji powstała w pierwszej dekadzie XXI wieku i nie obejmuje całokształtu jego działalności. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują: B. Koszel (2006), *Trójkąt Weimarski. Geneza-działalność-perspektywy współpracy*, Instytut Zachodni, Poznań; K.-H. Standke (red.) (2009), *Trójkąt Weimarski w Europie*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń; H. Wyligala (2010), *Trójkąt Weimarski. Współpraca Polski, Francji i Niemiec w latach 1991–2004*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń; S. Parzymies (2004), *Trójkąt Weimarski w poszerzonej Unii Europejskiej*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 2; H. Bogusławska, A. Konieczna (red.) (1998), *Współpraca polityczno-wojskowa w ramach Trójkąta Weimarskiego i Trójkąta Polska–Niemcy–Dania*, Warszawa; M. Bąk (2013), *Trójkąt Weimarski w latach 1991–1999 i jego znaczenie dla bezpieczeństwa europejskiego*, „Przegląd Strategiczny”, nr 2.

lingre, 2009, s. 8; Parzymies, 1994, s. 57–106). Ścisła współpraca zjednoczonych Niemiec i Francji w ramach Trójkąta Weimarskiego zaowocowała wspólną inicjatywą na rzecz utworzenia Unii Europejskiej, co nastąpiło po podpisaniu w dniu 7 lutego 1992 roku Traktatu z Maastricht. Unia Europejska miała być *panaceum* na zaspokojenie francuskich ambicji odgrywania przez Paryż nadal ważnej roli w postzimmnowojennym świecie (Parzymies, 1994, s. 181–182; Szeptycki, 2000).

Pierwsze spotkanie ministrów spraw zagranicznych Francji, Niemiec i Polski, które dało początek trójstronnej współpracy, odbyło się w dniach 28–29 sierpnia 1991 roku w Weimarze, kilkanaście miesięcy po zjednoczeniu Niemiec i niecałe trzy miesiące po podpisaniu polsko-niemieckiego traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy oraz cztery miesiące po zawarciu polsko-francuskiego układu o przyjaźni i współpracy. Ówczesny minister spraw zagranicznych RFN, Hans-Dietrich Genscher zaprosił do Weimaru, miasta Goethego i Schillera, położonego niedaleko Buchenwaldu, swych odpowiedników z Francji Rolanda Dumas'a i Krzysztofa Skubiszewskiego z Polski, państw, które – jak już pisałem – obawiały się zjednoczonych Niemiec i ich polityki zagranicznej. Pretekstem była 242 rocznica urodzin Johanna Wolfganga Goethego. Podczas spotkania trzech ministrowie omówili sytuację międzynarodową w Europie, determinowaną rozpadającym się łańcem jałtańsko-poczdamskim i zjednoczeniem Niemiec oraz nakreślili kierunki wzajemnej współpracy. Podpisali pierwszą wspólną deklarację, znamienne zatytułowaną „Odpowiedzialność Francji, Polski i Niemiec za przyszłość Europy”, w której zarysowano cele i zadania Trójkąta Weimarskiego („Zbiór Dokumentów”, 1992, s. 9–12). Podkreślono m.in., że: „Europa znajduje się w punkcie zwrotnym swojej historii. Jej narody i państwa wkroczyły na drogę prowadzącą ku nowym formom współżycia. Jesteśmy świadomi, że Polacy, Niemcy i Francuzi są w sposób szczególnie odpowiedzialni za sprawę wypracowania w Europie takich form dobrosąsiedztwa, które sprawdzą się w przyszłości. [...] Zadaniem chwili jest zacieśnienie więzi współpracy, łączących narody i państwa ponad dzielącymi je niegdyś granicami, na wszystkich płaszczyznach i we wszystkich dziedzinach życia. Odczuwamy potrzebę całej różnorodności powiązań europejskich i regionalnych. Zwłaszcza współpraca regionów przygranicznych pozwoli ludziom uzmysłowić sobie, że Europa się jednoczy. W stosunkach między Niemcami a Francją współpraca taka stała się rzeczą normalną, a między Niemcami a Polską jest ona kluczem do przyszłej wspólnoty państw i ich obywateli. Liczba ogólnoeuropejskich struktur konfederacyjnych będzie rosła. [...] Siła nowej Europy tkwi w żywotnej różnorodności jej instytucji. Ich trzonem jest Wspólnota Europejska. Musi ona kontynuować proces integracji. [...] Polacy, Niemcy i Francuzi, wraz ze swoimi partnerami – uczestnikami KBWE, stworzyli wielki, podstawowy dokument „Kartę Paryską”, na którego podstawie powinien rozwijać się europejski łańdź pokojowy. Dlatego traktaty polityczne, jakie nasze państwa zawarły między sobą, mają szczególne znaczenie. Należy tu zwłaszcza wymienić układy, jakie Polska podpisała ostatnio z Francją (Układ o przyjaźni i solidarności z 9.04.1991 r.) i Niemcami (Układ o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 17.06.1991 r.). [...] Francja i Niemcy popierają wszelkie działania na rzecz zbliżenia Polski i pozostałych nowych demokracji do Wspólnoty Europejskiej. Nalegają one na szybkie zawarcie układów o stowarzyszeniu z demokracjami Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej i wspierają rozwój dialogu

politycznego. Otwarcie tym nowym demokracjom drogi ku pełnemu członkostwu pokrywa się z celami Wspólnoty Europejskiej. [...] Wspólnie musimy uczynić wszystko, aby stworzyć wszystkim ludziom warunki egzystencji godne człowieka. Tylko w taki sposób możemy oszczędzić im losu uciekinierów i uniknąć migracji w obrębie i do Europy” („Zbiór Dokumentów”, 1992, s. 9–12).

Z powyższego wynika, że celem nadrzędnym Trójkąta Weimarskiego było przełamywanie barier między zjednoczonymi Niemcami, Francją i Polską oraz rozwój współpracy, która miała potwierdzać ich dążenie do przewyciężenia podziału Starego Kontynentu oraz niwelować obawy Francji dotyczące mocarstwowych ambicji Niemiec w regionie środkowoeuropejskim, a także równoważyć ich wpływy w Europie. W ten sposób ówczesny prezydent François Mitterrand chciał kontynuować politykę zagraniczną Francji zgodnie z dewizą twórcy V Republiki, generała Charlsa de Gaulle: „Francja nie może być Francją bez wielkości” (de Gaulle, 2016; Ujazdowski, 2010, s. 45–46; Szczepański, 2001; Szeptycki, 2005; Parzymies, 2010, s. 515–530).

Formuła Trójkąta Weimarskiego miała więc adekwatne umocowanie historyczne i geopolityczne. Początkowo nieformalne spotkania, z czasem przekształciły się w regularne trójstronne konsultacje. Miały na celu usprawnienie i zacieśnienie współpracy między trzema państwami i przyspieszenie procesów integracyjnych w postkomunistycznej Europie. W kolejnych latach współpraca weimarska rozszerzona została o spotkania ministrów obrony (1997), sprawiedliwości (1997), finansów (2001) oraz na płaszczyznę parlamentarną (od 1992 r.). Największym politycznym osiągnięciem współpracy stało się podniesienie jej na szczebel szefów państw i rządów (od 1998 r.). Współpraca weimarska od początku, to nie tylko kontakty polityczne, ale także społeczne. Wymienić tu należy współpracę i wymianę młodzieży, współpracę partnerską miast i regionów oraz współpracę kulturalną.

Nadrzędnym celem współpracy Polski, Niemiec i Francji w ramach Trójkąta Weimarskiego – jak już pisałem – było przewyciężenie podziału Europy i wprowadzenie państw z Europy Środkowo-Wschodniej, w tym głównie Polski do wspólnoty państw europejskich. Uznając, że „Polacy, Francuzi i Niemcy są w sposób szczególny odpowiedzialni za sprawę wypracowania w Europie takich form dobrego sąsiedztwa, które sprawdzą się w przyszłości”, ministrowie postanowili zainicjować dzieło budowy trwałych struktur współpracy. Gdy wraz z akcesją Polski do NATO i UE cel ten został zrealizowany, koniecznością stała się redefinicja zadań współpracy weimarskiej. W rozszerzonej UE Trójkąt Weimarski zaczął pełnić rolę forum konsultacji i wypracowywania wspólnych stanowisk w kluczowych sprawach polityki europejskiej. Głównymi zadaniami współpracy w formacie Trójkąta były: umacnianie Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony, stosunki zewnętrzne UE, a zwłaszcza jej polityka wschodnia. Istotną rolę w umacnianiu współpracy trójstronnej odgrywał też wspomniany już wymiar społeczny i współpraca międzyparlamentarna. Pierwsze lata współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego nobilitowały Polskę na arenie międzynarodowej i potwierdziły jej oczekiwania związane z tą formułą, a w następnych okresach rutynowe kontakty przeplatały się z próbami żywego dialogu i poszerzania trójstronnych relacji (Kuźniar, 2008, s. 60; Cimoszewicz, 2004, s. 35–49).

Trójkąt Weimarski, a właściwa jego nazwa to Komitet Wspierania Współpracy Francusko-Niemiecko-Polskiej, stał się trwałym elementem polityki europejskiej, za-

równy w postaci okresowych spotkań trzech ministrów spraw zagranicznych, jak i innych inicjatyw łączących Polskę, Niemcy i Francję, w tym również spotkania prezydentów tych państw. Trójstronna współpraca w ramach Trójkąta Weimarskiego daleko wykraczała poza jego granice i miała duże znaczenie dla zintegrowania postzimmnowojennej Europy i budowy nowego ładu międzynarodowego na świecie.

Konkludując rozważania na temat genezy Trójkąta Weimarskiego można stwierdzić, że jego głównym celem było wyrównywanie różnic (likwidowanie asymetrii) między biednymi, postkomunistycznymi krajami Europy Środkowej i Wschodniej i bogatymi krajami Europy Zachodniej oraz przyspieszenie integracji europejskiej i wzmacnianie pozycji Polski na arenie międzynarodowej. Jeśli idzie o Polskę, cel ten w dużym stopniu został osiągnięty, natomiast różnice gospodarczo-społeczne między państwami Europy Środkowej i Wschodniej i krajami Zachodu wciąż utrzymują się, tak jak nadal istnieją różnice między byłą NRD i „starymi landami” w RFN.

W związku z powyższym uważam, że wszechstronne stosunki między Polską, Niemcami i Francją powinny być nadal rozwijane oraz stać się siłą motoryczną i klamrą spinającą dla postkomunistycznej Europy Środkowo-Wschodniej, która pod względem społecznym, gospodarczym i politycznym wciąż musi przezwyciężać skutki podziałów minionych dziesięcioleci, do których doprowadziła „żelazna kurtyna”. Trójkąt Weimarski powinien ponownie stać się lokomotywą poszerzania i pogłębiania Unii Europejskiej oraz ważnym ogniwem w systemie bezpieczeństwa Europy (Holzer, 1998, s. 55).

2. Rola Trójkąta Weimarskiego w procesach poszerzania i pogłębiania Unii Europejskiej

Trójkąt Weimarski ma na swoim koncie wiele sukcesów, ale również porażek i niewykorzystanych szans. Odegrał pozytywną rolę w procesie „powrotu” Polski do Europy po 1989 roku. Wielu badaczy i ekspertów stwierdza wprost, że powołany do życia w dniach 28–29 sierpnia 1991 roku Trójkąt Weimarski odegrał szczególną rolę w procesach poszerzania NATO i Unii Europejskiej oraz staraniach Polski o członkostwo w strukturach euroatlantyckich (Fischer, 2021; Fischer, 2018). Stał się ważnym instrumentem służącym włączeniu Polski w nurt europejskiej polityki i jej integracji ze strukturami euroatlantyckimi. Szczególnie w kontekście polskich aspiracji i starań akcesyjnych należy tutaj zwrócić uwagę na euroatlantycki kierunek polsko-niemiecko-francuskiej współpracy. Większość podejmowanych od 1991 roku działań wobec Europy Środkowo-Wschodniej politycy niemieccy realizowali wspólnie z Francją. Oba państwa mogły w ten sposób realizować również własne cele polityczne i zarazem wzajemnie się kontrolować. Zjednoczone Niemcy głosiły, że ich polityka wschodnia uwzględnia stanowisko Unii Europejskiej (UE) i poprzez swe zaangażowanie w tym regionie nie będą dążyć do zdobycia hegemonii w Europie, czego obawiała się wówczas Polska i Francja oraz inne państwa (Fischer, 2021, s. 51–74).

Natomiast Francja stała na stanowisku, że poprzez wspólną politykę wschodnią z Polską ograniczone zostanie niemieckie zagrożenie dla jej interesów w całej Europie. Przyjęcie takiej strategii było podyktowane nie tyle chęcią uznania przez Francję

Polski za najważniejszego partnera i lidera w Europie Środkowej, co koniecznością zmuszenia Niemiec do realizacji wspólnej polityki europejskiej, uwzględniającej interesy Francji. W praktyce wspólna polityka Niemiec i Francji przejawiała się w działaniach polegających na sukcesywnym włączaniu Polski do systemu euroatlantyckiego (Asmus, 2002, s. 279–290; Parzymies, 1999, s. 83–111). Bez wsparcia Niemiec i Francji w rokowaniach akcesyjnych z NATO i UE, nasze członkostwo mogłyby się opóźnić w czasie i dokonać na mniej korzystnych dla nas warunkach (Mickiewicz, 2002; Michałowski, 2002, s. 145–147; Sulowski, 2002). Oczywiście, jeśli idzie o NATO, to klucze do członkostwa Polski w tym Sojuszu leżały w Waszyngtonie, ale również dużą rolę odegrało tutaj wsparcie RFN i Francji, bez którego idea jego poszerzenia na Wschód napotkałaby na jeszcze większy opór ze strony Rosji, niż ten, z którym mieliśmy do czynienia w latach 1991–1999. Natomiast o akcesji Polski do Unii Europejskiej zdecydował głównie francusko-niemiecki tandem (Fiszer, 2018, s. 264–289; Kiwerska, 2017).

Trójkąt Weimarski, to bez wątpienia jeden z największych sukcesów polityki zagranicznej Polski, której głównym celem po 1989 roku był wspomniany „powrót” do Europy i akcesja do struktur euroatlantyckich, aby w ten sposób zapewnić państwu suwerenność i umocnić jego bezpieczeństwo. W tym aspekcie Trójkąt Weimarski spełnił swoją rolę. Ponadto przyczynił się do rozwoju niemiecko-francuskiej współpracy na rzecz integracji Europy oraz umocnienia roli i pozycji Polski w postkomunistycznym świecie.

Należy zgodzić się z tezą, że utworzenie Trójkąta Weimarskiego było jednym z elementów umiejętnie prowadzonej przez Polskę polityki zagranicznej po upadku komunizmu w 1989 roku, realizowanej skądinąd w trudnych warunkach geopolitycznych i geoeconomicznych. O jego utworzeniu przesądziło również przychylnie dla Polski stanowisko Niemiec i Francji oraz ich oczekiwania (interesy) z tym związane. Wielu polityków i ekspertów w Trójkącie Weimarskim widziało też siłę napędową procesów integracyjnych w postzimnowojennej Europie. Uważali, że wspólny potencjał gospodarczy, polityczny, ludnościowy i wojskowy Francji, zjednoczonych Niemiec i demokratycznej Polski spowoduje, że Europa będzie odgrywała ważną rolę w budowie postkomunistycznego, multipolarnego, demokratycznego i pokojowego porządku międzynarodowego na świecie. Oczekiwania te z przyczyn obiektywnych nie do końca się jednak zmaterializowały. Budowę nowego multipolarnego i demokratycznego ładu na świecie utrudniała bowiem szybko zmieniająca się sytuacja międzynarodowa oraz powrót Rosji pod rządami prezydenta Władimira Putina do agresywnej polityki zagranicznej wobec sąsiadów, Unii Europejskiej i NATO. Agresja Rosji na Gruzję w 2008 roku i aneksja Półwyspu Krymskiego w 2014 roku podzieliły państwa należące do UE i NATO oraz osłabiły procesy integracyjne w Europie. Miało to też daleko idący wpływ na ograniczenie działalności Trójkąta Weimarskiego na rzecz integracji Europy.

Natomiast nie ulega wątpliwości, że Trójkąt Weimarski przyspieszył zawarcie Traktatu z Maastricht, który został podpisany 7 lutego 1992 roku z inicjatywy Francji i Niemiec i wszedł w życie 1 listopada 1993 roku. Powołał on do życia Unię Europejską i przyspieszył integrację Europy. Jak pisze Jan Barcz: „Słusznie określane jest nie tylko jako »krok milowy« w rozwoju integracji europejskiej, lecz przede wszystkim jako »przełom« w tym procesie. Z finalizacją prac nad Traktatem zbiegły się pierwsze

kroki podejmowane przez niepodległą Polskę na rzecz zbliżenia do Wspólnoty Europejskiej: 16 grudnia 1991 roku podpisany został układ stowarzyszeniowy (Układ Europejski), który wszedł w życie 1 lutego 1994 r. (część liberalizująca handel w marcu 1992 r.), a w połowie czerwca 1993 r. ówczesne państwa członkowskie podjęły decyzję o zasadniczym znaczeniu, otwierającą możliwość uzyskania członkostwa w Unii m.in. przez Polskę” (Barcz, 2022, s. 1).

Traktat z Maastricht, oficjalna nazwa Traktat o Unii Europejskiej (TUE), to bezterminowa umowa międzynarodowa, która została parafowana 11 grudnia 1991 roku i była podpisana w dniu 7 lutego 1992 roku, a po jej ratyfikacji weszła w życie 1 listopada 1993 roku. Stanowił on krok milowy na drodze integracji Europy, rozpoczętej po drugiej wojnie światowej i stał się jej akceleratorem po zakończeniu zimnej wojny. Traktat z Maastricht powołał do życia Unię Europejską (UE), definiując ją jako „nowy etap w procesie tworzenia coraz ściślejszego związku pomiędzy narodami Europy, w którym decyzje podejmowane są na szczeblu jak najbliższym obywatelowi” (art. A. TUE). Zadaniem UE było i jest nadal kształtowanie w sposób spójny i solidarny stosunków między państwami członkowskimi oraz ich narodami (Węc, 2012, s. 209–215).

Wśród badaczy i polityków wciąż dominują sprzeczne tezy odnośnie kondycji, zadań, celów i przyszłości UE. Z jednej strony dominuje opinia, że UE już wytworzyła specyficzny system więzi wewnętrznych, rozbudowała własne struktury i oryginalne procedury rządzenia, a jej główne organy odzwierciedlają specyficzny system władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej o ograniczonych możliwościach przymusu. Ich zdaniem, Unia wyznacza najkorzystniejszy kierunek dla rozwoju całej Europy. Z drugiej zaś strony pojawiają się opinie, że UE od lat dryfuje, i to w nieznanym kierunku, co stanowi dla niej poważne zagrożenie, że wymaga dalszego doskonalenia struktur wspólnotowych i nowych zasad współpracy oraz szerszego kształtowania świadomości europejskiej wśród państw członkowskich i ich obywateli.

Natomiast proces poszerzenia Unii Europejskiej, którego rezultatem była akcesja dziesięciu nowych członków w dniu 1 maja 2004 roku trwał wiele lat. Bez Trójkąta Weimarskiego oraz poparcia Niemiec i Francji przyjęcie nowych członków i poprzedzające je reformy instytucjonalne Unii Europejskiej nie byłyby możliwe. Spośród tych dwóch państw, to Niemcy wykazywały od początku większe zaangażowanie i wolę poszerzenia Unii Europejskiej. W okresie nazywanym „polsko-niemiecką wspólnotą interesów”, przypadającym na rządy kanclerza Helmuta Kohla strona niemiecka była postrzegana jako adwokat Polski w procesie integracji europejskiej. Po 1998 roku stosunki te uległy znacznemu ochłodzeniu, a stanowisko Niemiec wobec Polski cechowała w większej mierze Realpolitik. Natomiast trudniejsza do zrozumienia i zaakceptowania dla państw aspirujących do członkostwa była postawa Francji, która teoretycznie popierała poszerzenie Unii Europejskiej, faktycznie jednak szukała ścieżek do wydłużenia okresu negocjacyjnego. Ostatecznie jednak udało się uzyskać poparcie obu państw, dzięki czemu możliwe było największe w historii poszerzenie Unii Europejskiej.

Specyfika współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego – w odróżnieniu od relacji multilateralnych i współdziałania w licznych gronie państw, jak na przykład w NATO czy Unii Europejskiej – wynika z wąskiej grupy decydentów. Powoduje to również,

że pozycja Polski w Trójkącie Weimarskim wynikała i wynika nadal bezpośrednio z bieżących stosunków bilateralnych z Francją i Niemcami, a te w ostatnich latach nie są najlepsze. Charakter tych relacji oraz ich dynamika i efektywność, które w latach dziewięćdziesiątych XX wieku i na początku XXI w. napawały optymizmem, w ostatnich latach prowadzi do konieczności przewartościowania użyteczności i współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego. Dziś trudności w relacjach Warszawa–Paryż oraz Warszawa–Berlin widoczne są gołym okiem i to nie tylko na poziomie dyplomatycznym. Polskę od Niemiec i Francji różni wizja bezpieczeństwa międzynarodowego i stanowisko wobec poszerzania i pogłębiania Unii Europejskiej oraz stosunek do Stanów Zjednoczonych, NATO i Rosji. Niemcy i Francja, jak już pisałem, od wielu już lat zacieśniały współpracę z Rosją i ograniczały współpracę z Polską. Polska zaś pod rządami partii Prawa i Sprawiedliwości *de facto* nasila wojnę na dwa fronty, czyli z Unią Europejską i Stanami Zjednoczonymi oraz widziała wroga nie tylko w Rosji, ale również w RFN. Nie miała też dobrych relacji z Francją. Co więcej, Francja i Niemcy po 2015 roku, czyli od momentu przejścia władzy w Polsce przez partię Prawo i Sprawiedliwość nie uważały Polski za kraj w pełni demokratyczny. Tymczasem wiele współczesnych wyzwań, jak na przykład dotyczące bezpieczeństwa, obronności, walki z terroryzmem, migracji, czy klimatu wymagały i wymagają nadal współdziałania wszystkich państw Europy, w tym zwłaszcza należących do Trójkąta Weimarskiego i wznowienia jego działalności. Niestety, nie wszyscy polscy, niemieccy i francuscy decydenci tak uważali, co było poważnym błędem, zwłaszcza w kontekście narastającej imperialnej polityki Federacji Rosyjskiej pod rządami prezydenta Władimira Putina, która coraz bardziej zagrażała bezpieczeństwu Europy i świata.

W niniejszym opracowaniu postawiłem kilka tez i hipotez. Próbuję również odpowiedzieć na adekwatne do nich pytania, m.in. czy formuła Trójkąta Weimarskiego już się wyczerpała, jak sądzą niektórzy politycy i dlaczego doszło do kryzysu w stosunkach między jego partnerami? Czy i jak należy doprowadzić do jego renesansu? Dlaczego Polska przestała być pożądanym partnerem do współpracy z Francją i Niemcami? Czy może doszło do zbyt radykalnego przewartościowania przez rząd Polski naszych sojuszy? Jakie są tego przyczyny? Czy Trójkąt Weimarski jest nadal potrzebny i dlaczego? Nie jest to zadanie łatwe, gdyż Trójkąt Weimarski tworzą państwa o zróżnicowanych interesach, potencjałach i możliwościach oddziaływania na środowisko międzynarodowe i jego ewolucję. Ponadto na ich zachowania i skuteczność działania na arenie międzynarodowej wpływa wiele czynników zarówno natury wewnątrzpaństwowej, jak i środowiskowej. W świetle teorii polityki zagranicznej większe możliwości w tym zakresie mają państwa silne, potocznie zwane mocarstwami, i to one prowadzą najbardziej ofensywną politykę zagraniczną oraz kreują rzeczywistość międzynarodową i przesądają o powstających systemach międzynarodowych. Do takich państw – w przeciwieństwie do Polski – należą Francja i Niemcy, które w związku z obecną sytuacją międzynarodową determinowaną wojną Rosji przeciwko Ukrainie, nie powinny ze sobą rywalizować o przywództwo w Unii Europejskiej i dbać tylko o swoje, partykularne interesy narodowe. Powinny zacieśnić współpracę i wspólnie z Polską oraz pozostałymi państwami UE utworzyć wokół Trójkąta Weimarskiego szeroką koalicję do walki z polityką międzynarodową Władimira Putina, która zagraża Europie i bezpieczeństwu całego świata.

Zakończenie

Jak pokazują to najnowsze badania sondażowe, współpraca państw w ramach Trójkąta Weimarskiego jest oceniana jako bardzo albo dość ważna przez zdecydowaną większość ankietowanych w Niemczech i w Polsce oraz przez prawie połowę francuskich respondentów. Z drugiej strony, tylko nieznaczna mniejszość uważa, że taka współpraca nie ma żadnego znaczenia dla integracji Europy. Można więc stwierdzić, że Polacy, Niemcy i Francuzi nadal opowiadają się za utrzymaniem, a nawet za wzmocnieniem współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego.

Chociaż wielu badaczy i niektórzy politycy przyznają, że obecny poziom współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego pozostawia wiele do życzenia, to mają oni różne poglądy na temat tego, jak ta współpraca powinna być kontynuowana w przyszłości. Z przytaczanych już badań sondażowych wynika, że bardzo niewielu Polaków, Niemców czy Francuzów chciałoby, aby współpraca w ramach Trójkąta Weimarskiego została ograniczona albo zarzucona. W Niemczech podobne grupy respondentów uważają, że współpracę należy wzmocnić, albo utrzymać na dotychczasowym poziomie. Polacy są najbardziej entuzjastyczni i większość chciałaby, aby współpraca ta była większa niż obecnie. Natomiast Francuzi deklarują mniejsze poparcie dla silniejszej współpracy polsko-francusko-niemieckiej, ale opcja ta jest wciąż bardziej popularna niż inne. *Summa summarum*, można stwierdzić, że wszystkie trzy omawiane społeczeństwa zdecydowanie preferują utrzymanie, a nawet wzmocnienie współpracy, a nie całkowite jej zaniechanie.

Szkoda tylko, że nie biorą tego pod uwagę rządzący w Polsce, Francji i Niemczech, którzy z różnych pobudek ignorują współpracę w ramach Trójkąta Weimarskiego. W efekcie tego od wielu lat mamy do czynienia ze stagnacją, wręcz z regresem we współpracy Polski, Francji i Niemiec w ramach Trójkąta Weimarskiego. Przy czym państwa te oficjalnie, od czasu do czasu mówią o potrzebie reaktywacji jego działalności, ale w praktyce niewiele się tutaj zmienia. Maleje też rozpoznawalność samego terminu „Trójkąt Weimarski”. Na przykład we Francji ponad połowa respondentów twierdzi, że nigdy nie słyszała tego określenia, chociaż co czwarty badany zna tę nazwę albo jej znaczenie. Natomiast większość Polaków i znaczna część Niemców przynajmniej zna tę nazwę. Nasuwa się tutaj pytanie: dlaczego tak się dzieje i co utrudnia renesans Trójkąta Weimarskiego? Jak już wcześniej pisałem, winne są tutaj wszystkie te trzy państwa, ale skala ich winy jest różna. Jest to efekt renacjonalizacji ich polityki wewnętrznej i zagranicznej. Mam jednak nadzieję, że wojna w Ukrainie i groźba wybuchu trzeciej wojny światowej staną się akceleratorem odrodzenia się Trójkąta Weimarskiego i jego działalności na rzecz dalszego pogłębiania i poszerzania Unii Europejskiej.

Podsumowując niniejsze rozważania stwierdzam, że Trójkąt Weimarski wciąż jest niezbędnym podmiotem na arenie międzynarodowej i nadal powinien odgrywać istotną rolę nie tylko w umacnianiu trójstronnej polsko-niemiecko-francuskiej współpracy, ale również w procesach integracji Europy i wzmacnianiu pozycji i roli Unii Europejskiej w stosunkach międzynarodowych. Mam także nadzieję, że po wyborach do Bundestagu, które odbyły się w dniu 26 września 2021 roku i spowodowały radykalne zmiany na niemieckiej scenie politycznej oraz po wyborach prezydenckich 10 kwietnia 2022 roku

we Francji² i być może po przedwczesnych wyborach parlamentarnych w Polsce dojdzie jednak do renesansu Trójkąta Weimarskiego oraz ponownego zacieśnienia i rozwoju wszechstronnej współpracy między Polską, Francją i Niemcami. Mam też nadzieję, że Francja i Niemcy przestaną ze sobą rywalizować o hegemonię w Europie, że zaczną konstruktywnie współpracować dla dobra i bezpieczeństwa Europy oraz na rzecz pogłębiania i poszerzania Unii Europejskiej. W obliczu obecnego zagrożenia dla pokoju i bezpieczeństwa Europy i świata, spowodowanego agresją Rosji na Ukrainę, Francja i Niemcy wspólnie z Polską powinny podjąć działania w kierunku zwiększenia obronności europejskiej, a nie tylko o tym mówić (Sikorski, 2022, s. 16; Czarnecki, 2022, s. 12). Tym bardziej, że destabilizujące działania Rosji i zmuszanie Europy i Stanów Zjednoczonych do prowadzenia z nią negocjacji są tak naprawdę przykładem pęknięć w strukturze bezpieczeństwa międzynarodowego. Pokazują, że prezydent Rosji W. Putin nie zrezygnował z zamiaru rozbicia Unii Europejskiej i skłócenia jej członków. Są również dowodem na słabość natowskiego systemu odstraszenia.

W obecnej sytuacji międzynarodowej, biorąc pod uwagę toczącą się wojnę na Ukrainie, Francja, Niemcy i Polska powinny wspólnie reaktywować Trójkąt Weimarski, który powinien ponownie stać się kołem zamachowym dla dalszej integracji Europy i przyczynić się do umocnienia pozycji i roli Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej. Moim zdaniem, Trójkąt Weimarski wciąż posiada duży potencjał, który należy wykorzystać do poszerzania i pogłębiania Unii Europejskiej i w ten sposób zahamować procesy dezintegracyjne w Europie oraz umocnić jej bezpieczeństwo.

Bibliografia

- Asmus R. (2002), *NATO – otwarcie drzwi*, MUZA SA, Warszawa.
- Barcz J. (2022), *30 lat temu podpisany został Traktat z Maastricht*, „Monitor Konstytucyjny. Konstytucja. Państwo. Prawo”, 5.02.2022.
- Bąk M. (2013), *Trójkąt Weimarski w latach 1991–1999 i jego znaczenie dla bezpieczeństwa europejskiego*, „Przegląd Strategiczny”, nr 2.
- Bogusławska H., Konieczna A. (red.) (1998), *Współpraca polityczno-wojskowa w ramach Trójkąta Weimarskiego i Trójkąta Polska–Niemcy–Dania*, Warszawa.
- Bozo F. (2009), „Winners” and „Losers”: France, the United States, and the End of the Cold War, „Diplomatic History”, vol. 33, no. 5, November.
- Cimoszewicz W. (2004), *Krajobraz za horyzontem. Polityka zagraniczna RP po wejściu do Unii Europejskiej*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 2.
- Czachór Z. (1998), *Regionalizm w stosunkach międzynarodowych*, w: *Stosunki międzynarodowe*, red. W. Malendowski, Cz. Mojsiewicz, Atla 2, Wrocław.
- Czarnecki M. (2022), *Zachód mówi jednym głosem w sprawie Rosji*, „Gazeta Wyborcza”, 21.01.2022.
- Cziomer E., Zyblikiewicz L. W. (2004), *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- De Gaulle Ch. (2016), *Mémoires de guerre et Mémoires d'espoir*, Plon, Paris.

² O trwającej kampanii wyborczej we Francji patrz m.in.: M. Ostrowski, *Cherchez la femme*, „Polityka”, 1.01.–11.01.2022, s. 69–71; Ch. Sente, T. Duverger, *Um die Chancen der französischen Linken bei den Präsidentschaftswahlen im April steht es schlecht. Eine Wählerinitiative will das jetzt ändern*, „Intrnational” International@fes.de, 28. Januar 2022.

- Deklaracja Ministrów Spraw Zagranicznych Trójkąta Weimarskiego*, <https://pl.ambafrance.org/Wspolna-deklaracja-Ministrow-Spraw-Zagranicznych>, 17.10.2020.
- Dutczak R. (2022), *Teraz mamy złoty róg*, „Gazeta Wyborcza”, 11.04.2022.
- Fiszer J. M. (2018), *Rosja wobec akcesji Polski do NATO i Unii Europejskiej*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, nr 1(60).
- Fiszer J. M. (2018), *Stanowisko Rosji wobec akcesji Polski do NATO i Unii Europejskiej*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, nr 1(60).
- Fiszer J. M. (2019), *The 30th Anniversary of the Sejm and Senate Elections in 1989. Systemic Transformation in Poland and its Consequences for Europe and the World*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, nr 3(66).
- Fiszer J. M. (2021), *Przestanki wewnętrzne i międzynarodowe upadku Związku Radzieckiego w 1991 roku oraz jego konsekwencje geopolityczne dla polityki zagranicznej Polski*, „Rocznik Europy Środkowo-Wschodniej”, nr 19, zeszyt 2.
- Fiszer J. M. (2021), *The Role of Reunified Germany in Poland's Accession to NATO and the European Union*, „Politeja”, no. 6(75).
- Fiszer J. M. (2021a), *Uwarunkowania i cele polityki zagranicznej Polski – aspekty teoretyczne i użyteczne*, w: *Polityka zagraniczna Polski w latach 1989–2020*, red. A. Chojan, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.
- Fiszer J. M., Chojan A., Olszewski P. (red.) (2019), *Place and Role of the Visegrád Group Countries in the European Union*, Institute of Political Studies Polish Academy of Sciences, European Commission, Warsaw.
- Fiszer J. M., Czasak M. (2019), *Trójkąt Weimarski. Geneza i działalność na rzecz integracji Europy w latach 1991–2016*, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Deutsche Wissenschafts Stiftung, Warszawa.
- Holzer J. (1998), *Próba bilansu i oceny stosunków polsko-niemieckich w latach 1989–1995*, w: *Stosunki polsko-niemieckie w latach 1970–1995: Próba bilansu i perspektywy rozwoju*, red. J. Holzer, J. Fiszer, Warszawa.
- Hyde-Price A. (2000), *Dryf kontynentalny? Polska a zmiany relacji euroatlantyckich*, w: O. Osica, R. Jakimowicz, *Zarys stosunków polsko-rosyjskich w latach 1992–1999*, Polska Fundacja Spraw Międzynarodowych, Warszawa.
- Kiwerska J. (2017), *Partnerstwo w przywództwie? Stany Zjednoczone i Niemcy (1989–2016). Perspektywa polska*, Instytut Zachodni, Poznań.
- Koszel B. (2002), *Rola Francji i Niemiec w procesie integracji Polski z UE*, w: *Polska w Europie w XXI wieku*, red. T. Wallas, UAM, Poznań.
- Koszel B. (2006), *Trójkąt Weimarski. Geneza. Działalność. Perspektywy współpracy*, Wydawnictwo Instytutu Zachodniego, Poznań.
- Kozhemiakin A. V., Kanet T. R. E. (1997), *Russia and Its Western Neighbours in the „Near Abroad”*, w: *The Foreign Policy of the Russian Federation*, Palgrave Macmillan, London.
- Kucharczyk J. (2021), *Z szacunkiem dla przeszłości, z odwagą w przyszłość. Jak Polacy, Niemcy i Francuzi postrzegają Trójkąt Weimarski i jego rolę w UE*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Kuźniar R. (2008), *Droga do wolności. Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Malingre V., Subtil M.-P. (2009), *Entente cordiale contre l'Histoire*, „Le Monde”, 12.09.2009.
- Michałowski S. (2002), *Nowa jakość w stosunkach z Niemcami*, w: *Polityka zagraniczna RP 1989–2002*, red. R. Kuźniar, K. Szczepanik, Wydawnictwo Askon, Warszawa.
- Mickiewicz P. (2002), *Współpraca wojskowa Polski, Francji i Niemiec*, „Wojsko i Wychowanie”, nr 2.

- Ostrowski M. (2022), *Cherchez la femme*, „Polityka”, 1–11.01.2022.
- Parzymies S. (1993), *Unia Europejska a Europa Środkowa. Perspektywy współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 3.
- Parzymies S. (1994), *Przyjaźń z rozsądku. Francja i Niemcy w nowej Europie*, PISM, Warszawa.
- Parzymies S. (2004), *Trójkąt Weimarski w poszerzonej Unii Europejskiej*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 2.
- Parzymies S. (2020), *Le Triangle de Weimar a-t-il encore une raison d'être dans une Europe en voie d'unification?*, „Annuaire français de relations internationales”, vol. XI.
- Przybyła K. (2013), *Rosyjska polityka wobec Zachodu – wybrane zagadnienia*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr 26.
- Raś R. (2005), *Ewolucja polityki zagranicznej Rosji wobec Stanów Zjednoczonych i Europy Zachodniej w latach 1991–2001*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Sente Ch., Duverger T. (2022), *Um die Chancen der französischen Linken bei den Präsidentschaftswahlen im April steht es schlecht. Eine Wählerinitiative will das jetzt ändern*, „Intrnational” International@fes.de, 28. Januar 2022.
- Sikorski R. (2018), *Polska może być lepsza*, Znak Horyzont, Kraków.
- Sikorski R. (2022), *Rosja–Ukraina–Unia Europejska. Europo, pobudka! Awanturnicza polityka Putina to dzwonek alarmowy*, „Gazeta Wyborcza”, 28.01.2022.
- Standke K.-H. (red.) (2009), *Trójkąt Weimarski w Europie. Das Weimarer Dreieck in Europa. Le Triangle de Weimar en Europe*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Staćzyk J. (1999), *Nowy regionalizm w Europie Środkowej*, „Wojsko i Wychowanie”, nr 2.
- Szczepański W. J. (2001), *Charles de Gaulle i Europa*, Editions BNW, Warszawa.
- Szeptycki A. (2000), *Czynnik niemiecki w polityce wschodniej V Republiki (1958–1991)*, „Stosunki Międzynarodowe”, nr 3–4 (t. 22).
- Szeptycki A. (2005), *Dziedzictwo generała de Gaulle'a w polityce zagranicznej V Republiki*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa.
- Ujazdowski K. M. (2010), *V Republika Francuska. Idee, konstytucja, interpretacje*, Ośrodek Myśli Politycznej, Kraków.
- Węc J. J. (2012), *Spór o kształt ustrojowy Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej w latach 1950–2010*, Księgarnia Akademicka Sp. z o.o., Kraków.
- Wyligała H. (2010), *Trójkąt Weimarski. Współpraca Polski, Francji i Niemiec w latach 1991–2004*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Zaborowski M. (red.) (2002), *Nowy członek „starego” Sojuszu. Polska jako nowy aktor w euroatlantyckiej polityce bezpieczeństwa*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, Warszawa.
- „Zbiór Dokumentów” (1992), nr 2.

Streszczenie

Artykuł przedstawia genezę Trójkąta Weimarskiego i jego rolę w integracji Europy po zakończeniu zimnej wojny. Na temat Trójkąta Weimarskiego, choć minęło już trzydzieści lat od jego utworzenia w literaturze przedmiotu w Polsce, Niemczech i Francji nadal krążą sprzeczne oceny i opinie. Z jednej strony podkreśla się jego duże znaczenie w procesie akcesji Polski do struktur euroatlantyckich, tj. do NATO i Unii Europejskiej (UE), a z drugiej strony deprecjonuje się jego rolę w reorientacji polityki zagranicznej Polski po 1989 roku podkreślając, że racja stanu Polski została podporządkowana interesom Niemiec i Francji.

Zarówno w Polsce, jak i w Niemczech czy Francji Trójkąt Weimarski często był i jest nadal traktowany instrumentalnie, zwłaszcza przez polityków, którzy wykorzystują go do bieżącej

polityki międzynarodowej i w relacjach dwustronnych. Tymczasem nie ulega wątpliwości, że odegrał on dużą rolę nie tylko w procesie utworzenia UE, ale również determinował jej poszerzanie i pogłębianie, choć jego potencjał i możliwości nie były w pełni wykorzystane. Można stwierdzić, że odegrał on dużą rolę w integrowaniu Europy po zakończeniu zimnej wojny.

Analiza działalności Trójkąta Weimarskiego oraz jego sukcesów i porażek pokazuje, że jest on wciąż niezbędnym podmiotem w stosunkach międzynarodowych i powinien odgrywać istotną rolę w procesach integracji Europy. Nadal też powinien odgrywać zasadniczą rolę w umacnianiu trójstronnej polsko-niemiecko-francuskiej współpracy i umacnianiu pozycji Unii Europejskiej w stosunkach międzynarodowych, której aktywność w ostatnich latach mocno zmalała. Renesans Trójkąta Weimarskiego jest nie tylko możliwy, ale wręcz niezbędny w obecnej sytuacji międzynarodowej w Europie i na świecie, którą determinuje agresja Rosji na Ukrainę oraz groźba wybuchu trzeciej wojny światowej.

Słowa kluczowe: Trójkąt Weimarski, Polska, Francja, Niemcy, integracja, Unia Europejska, Europa, bezpieczeństwo, stosunki międzynarodowe

The genesis of the Weimar Triangle and its role in the integration of Europe after the end of the Cold War

Summary

The article presents the origins of the Weimar Triangle and its role in the integration of Europe after the end of the Cold War. On the subject of the Weimar Triangle, although thirty years have passed since its creation, the literature on the subject in Poland, Germany and France still contains contradictory opinions and opinions. On the one hand, its great importance in the process of Poland's accession to the Euro-Atlantic structures, i.e. to NATO and the European Union (EU), is emphasized, and on the other hand, its role in the reorientation of Poland's foreign policy after 1989 is emphasized, emphasizing that the *raison d'état* of Poland has been subordinated to interests of Germany and France.

Both in Poland, as well as in Germany and France, the Weimar Triangle has often been and is still treated instrumentally, especially by politicians who use it for current international politics and in bilateral relations. Meanwhile, there is no doubt that it played a large role not only in the process of creating the EU, but also determined its enlargement and deepening, although its potential and possibilities were not fully used. It can be said that it played a large role in integrating Europe after the end of the Cold War.

An analysis of the activities of the Weimar Triangle as well as its successes and failures shows that it is still an indispensable entity in international relations and should play an important role in the processes of European integration. It should also continue to play a fundamental role in strengthening the trilateral Polish-German-French cooperation and strengthening the position of the European Union in international relations, the activity of which has decreased significantly in recent years. The renaissance of the Weimar Triangle is not only possible, but even indispensable in the current international situation in Europe and in the world, which is determined by Russia's aggression against Ukraine and the threat of World War III.

Key words: Weimar Triangle, Poland, France, Germany, integration, European Union, Europe, security, international relations

